

Het was weer Prinsjesdag. Vandaar, op de achtergrond, de Ridderzaal als symbool van alle voornemens die het Rijk een keer per jaar over het land uitstrooit. We hebben weer een parade van paarden, hoedjes, verstandige woorden, achterhaalde koopkrachtplaatjes en opgewonden politieke standjes bij de interruptiemicrofoons en de media voorbij zien trekken. Ondertussen

maakten we op alweer een *black monday* zo ongeveer de *meltdown* van het kapitalistisch systeem (althans de meest hebzuchtige uitwassen) mee.

Natuurlijk in deze B&R, óók traditioneel, een blik in de begroting om te zien wat 'Den Haag' voor ons vakgebied in petto heeft. Vooral veel aangekondigde wetsvoorstellen. We zien alles met belangstelling tegemoet. 2009 wordt in ieder geval het jaar van de vingerafdruk op/in reisdocumenten en de implementatie van de 'nieuwe Raasjes' die al vanaf januari gaat beginnen. 2009 wordt ook het jaar van het massale potloodstemmen (hoewel het zijn verkiezingen voor het EP); terug in de tijd! BZK en Kiesraad gaan u en de duizenden stembureauleden daar massaal op voorbereiden. En er komt nieuwe uitslagverwerkingssoftware van waarschijnlijk een Duits bedrijf, *IVU Traffic Technologies AG*. Zo zet de internationalisering van uw *core business* door: wist u dat *SDU*

Bij de voorplaat

Identification ook al in handen van een Frans bedrijf is? Het gaat om *Sagem Sécurité*, een dochter-

onderneming van de SAFRAN Groep; klinkt goed in ieder geval.

Het ISS delft noodgedwongen het onderspit en daar zet uw collega Remco Rekoert nog enige vraagtekens bij. De NVVB gaat trouwens met de firma Groenendaal in gesprek over het deels toch nog kunnen gebruiken van onderdelen van ISS, twintig jaar een betrouwbare hulp.

In dit nummer start een nieuwe rubriek *Verkiezingskoorts*. Bijdragen en tips zijn van harte welkom. Ondertussen raak ik toch meer en meer geïnteresseerd in het succes van officieuze 'referenda' per brief of internet. Zie Purmerend en Oldambt.

Op de cover ook twee keer *Antwoord*©. Het tweede deel is net aangeboden aan de voorzitter van de VNG, Annemarie Jorritsma, die in 2005 aan de wieg heeft gestaan van het *Antwoord*©-concept. De Vereniging Directeuren Publiekzaken heeft de uitdaging samen met de VNG en Egem kordaat opgepakt en het begrip *KCC* is niet meer uit het ambtelijk jargon weg te denken. Dit tweede deel (deel drie wordt een echt praktisch handboek) geeft u antwoorden op vele vragen en biedt handreikingen om zelf aan de slag te gaan zonder in steeds weer dezelfde valkuilen te vallen. Aanschaffen dus dat *Antwoord*© 2. En lezen en gebruiken! Doe er als Burgerzaken uw voordeel mee. De NVVB heeft er niet voor niets aan meegewerkt. In de komende nummers van B&R zullen we steeds aandacht besteden aan een aspect dat in *Antwoord*© 2 behandeld wordt.

Uiteraard weer de vaste rubrieken en veel discussie. Onder andere over de vraag of de burgemeester abs mag zijn en over verstrekkingen aan het buitenland (altijd lastig!). In Jurisprudentie nog zo'n lekker echt Burgerzaken/BS-onderwerp: mag een geboortedatum gewijzigd worden? Natuurlijk komt ook de GBA en de al dan niet modernisering daarvan op diverse plaatsen voorbij. Bijvoorbeeld als het gaat om het Actieplan Kwaliteit GBA en de inzet van de GBA bij de bestrijding van woonfraude. De kwaliteit van de GBA en misschien ook de modernisering stonden woensdag 24 september op de agenda van de Tweede Kamer. Toen werd deze aflevering van uw vakblad al gedrukt. Maar u kunt zich nu al verheugen op een verslag in het volgende nummer. Eerst voor nu veel leesplezier! (*alfred zebregs*)

nedap®

ELECTION SYSTEMS

Nedap-systemen faciliteren betrouwbare transacties en communicatie tussen overheden en burgers. Ze kenmerken zich door eenvoud, controleerbaarheid, betrouwbaarheid en transparantie en zijn in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving.

Wij bieden de volgende mogelijkheden:

- Stand alone off line stemmachines voor gebruik in stembureaus
- Stand alone stemprinters en stemmentellers voor gebruik in stembureaus
- Gescheiden draadloze communicatie van de voorlopige uitslagen
- Platform onafhankelijke online verkiezingssystemen in combinatie met stembureau-oplossingen
- Online applicaties voor raadspanels, burgerraadplegingen en referenda
- Communicatiezuilen voor toegang tot gemeentelijke websites en online applicaties
- Online elektronisch kiezersregister:
  - identificatie
  - registratie
  - autorisatie
- Verkiezingsmanagementsystemen
- Verkiezingsondersteuning, service en onderhoud

Afhankelijk van de voorschriften die van toepassing zijn kan transparantie als volgt worden ondersteund:

- **Tijdens de ontwikkeling:**
  - Door onafhankelijke keuringsinstellingen beproefde firm- en hardware
  - Het gebruik van open source en/of platform onafhankelijke software
- **Tijdens de verkiezingen:**
  - Verificatie van de elektronische stemregistratie door het afdrucken van controlestroken (VVPAT)
  - Kiezerverificatie van de gemaakte keuze door middel van papieren afdruk (stemprint)
  - Kiezerverificatie van de juiste verwerking van de uitgebrachte stem door controle van de geregistreerde stem via het internet
  - Gedelegeerde verificatie door auditeurs

Nedap Election Systems
Parallelweg 2d
NL 7141 DC Groenlo
P.O. Box 97
NL 7140 AB Groenlo

T +31 544 471 371
F +31 544 462 745
E info@election-systems.eu
I www.election-systems.eu

☐	Kandidaat, 1 J.W. (Johan) (m) Woonplaats	☐	Kandidaat, 1 W. (Wout) (m) Woonplaats	☒	Kandidaat, 1 H. (Henk) (m) Woonplaats
☐	Kandidaat, 2 P.J.M. (Piet) (m) Woonplaats	☐	Kandidaat, 2 N. (Nico) (m) Woonplaats	☐	Kandidaat, 2 C.F. (Corien) (v) Woonplaats
☐	Kandidaat, 3 J.A. (Jenna) (v)			☐	Kandidaat, 3 H.J. (Henk) (m)

De 'opvolger van ISS'

Ook de Kiesraad bereidt zich voor op de nieuwe verkiezingen. Zo moet er onder andere een nieuw systeem komen om de uitslagen weer correct en transparant te kunnen verwerken. Omdat volgens de verantwoordelijk staatssecretaris het huidige systeem van *Groenendaal, Bureau voor Verkiezingsuitslagen*, niet meer voldeed, is er Europees aanbesteed.

De nieuwe software zal met name ondersteuning moeten bieden bij de kandidaatstelling en de uitslagberekening.

Medio september is bekend geworden aan wie de opdracht 'voorlopig' is gegund. Ongeveer vijftig bedrijven hebben belangstelling getoond. Althans zij hebben, volgens de Kiesraad, de betreffende aanbestedingsdocumenten gedownload. Slechts twee bedrijven hebben uiteindelijk ingeschreven voor de opdracht. Dit kleine aantal is niet verwonderlijk wanneer je de eisen leest die werden gesteld aan met name omvang, omzet en ervaring van geïnteresseerde bedrijven. Kleine, gespecialiseerde bedrijven hebben het heel moeilijk om een Europese aanbesteding te winnen. Ook architectenbureaus klaagden onlangs. Het gevaar dreigt dat door de strenge interpretatie van Europese aanbestedingsregels kleinere bedrijven of nieuwkomers geen kans hebben. Dat is slecht voor de marktwerking, de concurrentie. Iets dergelijks zie je trouwens ook bij het afsluiten van mantelcontracten door de overheid met slechts een geselecteerd groepje bedrijven. Maar goed, daar gaat het nu verder niet over.

De Kiesraad schrijft op de site: 'Het ziet ernaar uit dat het bedrijf *IVU Traffic Technologies AG (IVU)* voor Nederland software gaat ontwikkelen ter ondersteuning van het verkiezingsproces'.

De Kiesraad geeft verder aan dat het nog om een voorlopige gunning gaat. Naar verwachting wordt op 2 oktober a.s. bekendgemaakt aan wie de opdracht definitief toekomt.

IVU is een Duits softwarebedrijf met een Nederlandse dochter in Veenendaal. Het bedrijf heeft zijn hoofdzetel in Berlijn en bestaat sinds 1976. Er werken wereldwijd 260 personen en in 2007 was de omzet 31,4 miljoen euro. IVU beschikt, naar eigen zeggen, over een jarenlange ervaring in E-Government en Geografische Informatiesystemen (GIS). De nadruk ligt daarbij op stelsystemen, digitale gemeenteloketten, digitale handtekingen en locatieplanningssystemen voor grote ketens.

Volgens de Kiesraad is 'IVU niet onbekend met het maken van verkiezingssoftware. Het bedrijf maakte eerder voor de Duitse overheid (*open source*) verkiezingssoftware voor de landelijke en de Europese verkiezingen'.

In oktober moet begonnen worden met het bouwen van de software. Hierna volgt een uitgebreide testperiode. De software moet in het voorjaar van 2009 ter beschikking komen van gebruikers: de hoofdstembureaus bij de gemeenten, politieke partijen en de Kiesraad zelf. De software kan dan bij de volgende verkiezingen, voor het Europees Parlement op 4 juni 2009, voor het eerst worden gebruikt. (az)

'Slag om de stembokjes'

De voorbereidingen van gemeenten om straks, op 4 juni 2009, de verkiezingen voor het Europees Parlement vlekkeloos te kunnen laten verlopen, zijn in volle gang. De 'slag om de stembokjes' lijkt gestreden. Hebben we in de vorige B&R (nr. 7-8) gemeld dat Procura al ruim vierduizend stembokjes aan 114 gemeenten had verkocht, een week later liet directeur Jacques de Lange in *de Telegraaf* al weten dat het aantal was uitgegroeid tot ruim 7.000. Daar zal de per 1 september jl. geëindigde actie (met een prijs van 275 euro per hokje) mede debet aan geweest zijn. Ondertussen staat de teller bij Procura volgens Jacques de Lange op ruim 8.000 in ongeveer 170 gemeenten.

Aan 'nieuwkomer' Van Beem & Van Haagen is de aanbesteding van ruim 5000 stembokjes door 17 gemeenten onder leiding van Amsterdam en Den Haag 'voorlopig' gegund. Rob van Beem wil daar zelf verder geen mededeling over doen, maar laat weten dat hij ook buiten deze 'voorlopige' opdracht al rond 1.500 stembokjes aan andere gemeenten heeft verkocht. Hij komt graag terug op de door hem eerder afgegeven 'laagste prijsgarantie'. Ook gemeenten die al eerder hebben besteld, hoeven in plaats van de eerdere 250 euro, nu nog maar 139 euro te betalen. Ex btw, ex accessoires en exclusief bezorgkosten. Voorwaar een spectaculaire prijsdaling, mogelijk gemaakt door het grote volume, zo zegt Rob van Beem.

Onlangs heeft de gemeente Assen, mede namens 20 gemeenten in de provincies Groningen en Drenthe, verdeeld over 2 percelen circa 1.000 stembokjes aanbesteed: circa 550 voor de deelnemende gemeenten vanuit Groningen en circa 450 voor gemeenten vanuit Drenthe. Bijzonder aan deze aanbesteding is dat 'de opdracht zal worden voorbehouden aan sociale werkvoorzieningen'. Die inschrijving sluit 21 oktober 2008. (az)

Hoe verder met ISS?

Gemeenten die gebruiker zijn van het *Integraal Stemsysteem (ISS)* van *Groenendaal, Bureau voor Verkiezingsuitslagen*, hebben eind augustus een brief ontvangen waarin de licentie-overeenkomst wordt opgezegd. De brief, ondertekend door de drie bekende medewerkers van 'Groenendaal', heeft bij veel gemeenten voor de nodige onrust gezorgd. Dat heeft enerzijds te maken met de toonzetting van de brief en anderzijds met de inhoud. Het ISS doet immers méér dan de kandidaatstelling ondersteunen en de uitslagen verwerken. En voor veel gemeenten was het de vraag of nu alle functionaliteiten niet meer gebruikt mogen worden en... wat moet er gebeuren met alle historie?

De zinsnede in de brief 'Dit betekent dat u met terugwerkende kracht tot 1 maart 2008 niet langer gerechtigd bent om onze software te gebruiken' alsmede de eis of de gemeente maar even het programma van de computer wilde verwijderen, vielen veel gemeenten zwaar.

Uit de brief van 'Groenendaal' sprak (misschien wel wat begrijpelijke) verbittering en onbegrip: 20 jaar heeft alles goed en tot tevredenheid gefunctioneerd en nu deugt er niets meer van.

De NVVB heeft uiteraard ook kennis genomen van de brief van 'de firma Groenendaal'. Bij de NVVB zijn daarover ook heel veel vragen binnengekomen. Ondertussen is bekend geworden dat de NVVB met het bedrijf in gesprek zal gaan. Inzet zal daarbij zijn dat gemeenten toch nog gebruik kunnen blijven maken van onderdelen van het ISS. Onder welke condities is allemaal nog ongewis, maar dat er door gemeenten en 'Groenendaal' naar werkbare oplossingen moet worden gezocht, moge duidelijk zijn. (az)

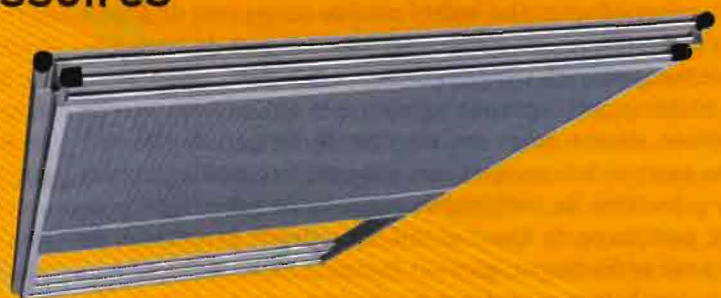

Het ultieme stemhokje

Profiteer nu mee !!

Door een grote toename van het aantal bestelde stemhokjes zal de prijs u gunstig "stemmen".

- & Overeenkomstig Artikel J5 van het kiesbesluit
- & Gering gewicht, ca. 16 kg, doch uiterst stabiel
- & Individueel opstelbaar maar ook koppelbaar
- & Invouwbaar scharnierend, dus in enkele seconden door 1 persoon te plaatsen
- & Geen losse onderdelen
- & Invouwbaar, dus zeer praktisch en efficiënt voor transport en opslag (verpakt in beschermende draaghoes)
- & Keuze van kleur zijwand beplating in meerdere kleuren, en/of te voorzien van bedrukking
- & Formaat uitgevouwen 2,1 mtr hoog x 1 mtr diep
Formaat ingevouwen 2,1 mtr x 1 mtr x 74 mm.
- & Inclusief in hoogte verplaatsbaar planchet (schrijfblad)
- & Voorzien van bevestigingsmogelijkheid potlood op planchet
- & Nalevergarantie van zowel compleet product als van losse onderdelen van minimaal 10 jaar
- & Optioneel: snoerloos LED(energiezuinig) verlichtingsarmatuur
- & Montagepootjes voorzien van beschermende, niet krassende toplaag

€139,- per stuk
excl. BTW en accessoires

**VAN BEEM
& VAN HAAGEN
PARTNERS**

Meer informatie op www.vbenvh.nl/stemhokje
Of stuur een e-mail naar: info@vbenvh.nl

☐	Kandidaat, 1 J.W. (Johan) (m) Woonplaats
☐	Kandidaat, 2 P.J.M. (Piet) (m) Woonplaats
☐	Kandidaat, 3 J.A. (Jenna) (v)

☐	Kandidaat, 1 W. (Wout) (m) Woonplaats
☐	Kandidaat, 2 N. (Nico) (m) Woonplaats

☐	Kandidaat, 1 E. (Eet) (m) Woonplaats
☐	Kandidaat, 2 C.F. (Corien) (v) Woonplaats
☐	Kandidaat, 3 H.J. (Henk) (m)

Twee geslaagde 'referenda'

Purmerend

In de eerste week van september konden ruim 65.000 Purmerenders stemmen over de toekomst van de Koemarkt, het centrale plein van het stadje waarvan de traditionele koehandel sinds een jaar definitief is verbannen. Ook jongeren vanaf 14 jaar mochten meestemmen, want de Koemarkt moet in het weekend dé uitgaansplek van Waterland worden. Via internet en post kon er gestemd worden. TNS NIPO uit Amsterdam begeleidde het proces. Uiteindelijk was 'het opkomstpercentage' 44%. Ondanks enige kritiek op het stembiljet en de presentatie van de drie ontwerpen, kan deze 'volksraadpleging' een groot succes worden genoemd. TNS NIPO had de zaakjes ook voor elkaar want de ruim 100 kiezers die dachten zowel per post als via het internet te willen stemmen, werden er dankzij de kiezerscode uitgefilterd. Er was door B&W een kiesdrempel van 20% gesteld, maar die is dus ruim gehaald. B&W heeft ook direct het besluit genomen om de uitslag van deze meningspeiling over te nemen. Dat de burgers op twee manieren konden stemmen en daarvoor een week de tijd kregen, wordt als een belangrijke succesfactor gezien. En dan was er nog de scooter (met koe-print) die verloot werd. Dat zagen veel jongeren (en ouderen) ook wel zitten en daarvoor gaven ze de anonimiteit in het stemproces graag op. (az)

And the winner is Oldambt

Per 1 januari gaan drie gemeenten in Groningen samen: Reiderland, Scheemda en Winschoten. Dan ontstaat de tweede gemeente van Groningen met ongeveer 40.000 inwoners. Op 20 september jl. is de uitslag van de stemming over de nieuwe naam bekendgemaakt. Er kon gekozen worden uit Reiderland, Winschoten of Oldambt. Per internet of antwoordkaart hebben 19.800 kiesgerechtigden (ruim 62%) een stem uitgebracht. De naam *Oldambt* was met bijna 69% het meest populair. Winschoten 'kreeg' 27% en Reiderland net geen 4%. Opmerkelijk is dat van de stemmen er 9.744 via de speciale website zijn uitgebracht en 10.056 per antwoordkaart. De uitkomst van de stemming is een zwaarwegend advies aan de gemeenteraden van de drie betrokken gemeenten. De drie gemeenteraden besluiten nog definitief over de nieuwe naam. De inwoners van het gebied, rondom de 'Blauwe Stad' mogen in het najaar van 2009 opnieuw stemmen, dan voor de nieuwe gemeenteraad, maar internetstemmen en de antwoordkaart zijn dan taboe. Dan regeert weer het rode potlood! (az)

Opleiding voor stembureauleden

In overleg met de NVVB en de Kiesraad wil BZK gaan investeren in opleidingen voor stembureauleden. De overgang van stemmachines naar potloodstemmen vergt van stembureauleden straks andere en nieuwe kennis en vaardigheden.

BZK ziet het belang van goedfunctionerende stembureaus. Stembureauleden moeten goed en duidelijk weten wat hun taken zijn en welke verantwoordelijkheden daarbij horen. In de stembureaus van gemeenten die meedoen in het Experiment Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal, zal bovendien de identiteit van de kiezer die met zijn stempas komt, moeten worden gecheckt. Dat vergt ook weer kennis en vaardigheden. Zo zal men onder meer echtheidskenmerken van de diverse paspoorten en identiteitsdocumenten van een groot aantal landen moeten kunnen checken. Nadere informatie volgt. (az; met dank aan Ronald Zijlstra, Bureau NVVB)

Leuk succesje voor de NVVB in SWS-dossier

In de vorige B&R (nr. 7-8) maakten we melding van de brief van de staatssecretaris van BZK van 10 juli jl. waarin ze aangeeft dat het kabinet het stemmen in een willekeurig stemlokaal binnen de eigen gemeente landelijk wil gaan invoeren. Daarom zal bij de verkiezingen voor het Europees Parlement de *Experimentenwet Kiezen op Afstand* weer worden gebruikt. Maar gemeenten die niet eerder hebben geëxperimenteerd met SWS zouden niet mee mogen doen. Dat is bij die gemeenten en de NVVB niet goed gevallen. In een brief d.d. 31 juli 2008 heeft de NVVB de staatssecretaris gevraagd om deze beslissing te herzien. Daarbij werd onder meer gesteld dat de NVVB zich kan voorstellen 'dat uw ministerie geen vergoeding geeft aan gemeenten die nog niet eerder meededen (met SWS) en dat nu wel zouden willen'.

Dat was niet aan dovemansoren gericht. In een brief van 2 september 2008 schrijft staatssecretaris Ank Bijleveld als reactie aan Cees Meesters, voorzitter van de NVVB: 'Ik heb goede nota genomen van de argumenten die u aandraagt en van het feit dat u aangeeft dat het niet noodzakelijk is om de gemeenten die niet eerder geëxperimenteerd hebben een financiële vergoeding te geven'.

En ze zegt toe dat ook gemeenten die niet eerder aan SWS hebben meegedaan nu toch mogen meedoen. Als het maar niets kost! Daarbij wijst de staatssecretaris nog wel op een aantal wijzigingen: 'zo zal er in navolging van de aanbevelingen van de *Adviescommissie inrichting verkiezingsproces* bij het experiment één model stempas met echtheidskenmerken voorgeschreven worden en zal er bij het stemmen in een willekeurig stemlokaal een identificatieplicht gaan gelden'.

Merkwaardig is de slotzin van de brief: 'ik merk op dat de aard van de *Experimentenwet Kiezen op Afstand* zich er tegen verzet dat alle gemeenten deelnemen aan een experiment'. Met andere woorden, er zal zich één gemeente moeten opofferen, want als iedereen meedoet, is het geen experiment meer. Navraag bij het Bureau NVVB, waar dit succes natuurlijk passend gevierd is, leert dat er al enige gemeenten hebben laten weten niet aan het 'experiment' mee te zullen doen. U hoeft zich dus niet als vrijwilliger te melden!

Blijft de vraag wat de staatssecretaris (of haar ambtenaren) eerder bezielde heeft om de toegang tot SWS te beperken, want eigenlijk is de toezegging nu een wel heel makkelijk weggevoertje. (az)